SÁMEDIGGI
SÄMITIGGE
SÄÄ'MTE'ĞĞ
SAAMELAISKÄRÄJÄT

LAUSUNTO
5.12.2022
Dnro: 590/D.a.4./2022

Maa- ja metsätalousvaliokunta
MmV@eduskunta.fi

Saamelaiskäräjien kirjallinen asiantuntijalausunto HE 285/2022 vp hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi kalastuslain muuttamisesta

Viite: Maa- ja metsätalousvaliokunnan lausuntopyyntö 28.11.2022

1. Aluksi

Maa- ja metsätalousvaliokunta on pyytänyt Saamelaiskäräjiltä kirjallista asiantuntijalausuntoa hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi kalastuslain muuttamisesta 28.11.2022 saapuneella lausuntopyynnöllä.

HE 285/2022 vp hallituksen esityksessä kalastuslakiin ehdotetaan lisättäväksi säännökset, jotka velvoittaisivat saaliin ilmoittamisen vapaa-ajan kalastuksen yhteydessä. Esityksessä ehdotettujen säännöksien nojalla näiden tietojen ilmoittamatta jättämisestä määrättäisiin sanktioita, mikäli ilmoitusvelvollisuutta tahallaan laiminlyötäisiin. Lisäksi esitetään, että Luonnonvarakeskus laatisi kolmen vuoden välein raportin Suomen kalakantojen tilasta ja kalastuksesta, sekä merialueen että sisävesien osalta Suomessa. Esitykseen sisältyy myös muutoksia kalataloushallinnon tietovarantojen sisältöön ja niiden käyttöön, terminologiaan sekä tietovarantojen rekisterinpitäjien vastuisiin liittyen.

Kalastus on saamelaisille merkittävä perinteinen elinkeino ja tärkeä osa saamelaiskulttuurin aineellista pohjaa. Monilla alueilla kalastus on saamelaisen kulttuurin ja saamen kielten kivijalka, ja eri kalastusmuodot ja niiden säilyminen ovat saamelaiskulttuurin sekä saamen kielen ylläpitämisen ja kehittämisen kannalta elintärkeitä. Eri kalastusmuotojen kautta saamelaiset siirtävät aluetta, luontoa, sääoloja ja kalastusta koskevaa perinteistä tietoa, saamelaista tapaoikeutta sekä saamen kieltä termistöineen sukupolvelta toiselle. Yhdenkin kalastusmuodon harjoittamisen edellytysten heikkenemisellä tai lakkaamisella voi olla merkittäviä vaikutuksia sekä saamelaiskulttuuriin että saamen kieliin ja niiden tulevaisuuteen. Saamelaiskäräjät näkeekin tärkeäksi, että valtio omalta osaltaan toteuttaa toimia, joilla pyritään edesauttamaan kalavarojen ekologisesti, sosiaalisesti ja myös taloudellisesti kestävä käyttöä ja hoitoa.

Saamelaisten oikeus alkuperäiskansana ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan on turvattu Suomen perustuslain (731/1999) 17.3 §:ssä. Saamelaiskäräjät näkee, että osa esitetyistä uusista säädöksistä ovat saamelaiskulttuurin kanssa ristiriidassa ja heikentävät saamelaisten mahdollisuuksia harjoittaa ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Suuri osa saamelaisten harjoittamasta kalastuksesta on kotitarvekalastusta, joka määritellään kalastuslain (379/2015) 4 §:n kohdan 19 mukaan vapaa-ajan kalastukseksi. Näin ollen nyt esitetyillä muutoksilla tulisi olemaan merkittäviä konkreettisia vaikutuksia saamelaisen kalastuskulttuurin harjoittamiseen. Erityisen ongelmalliseksi Saamelaiskäräjät näkee kalastuslakiin ehdotetun lisäyksen 118 §:ään neljänneksi momentiksi, jossa todetaan, että *”Joka tahallaan laiminlyö 62 a §:n 3 momentin nojalla annetun valtioneuvoston asetuksessa säädettyjen tietojen ilmoittamisen, on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä*

Sajos
FIN-99870 Anár | Aanaar | Aanar | Inari
www.samediggi.fi
+358 (0)10 839 3100
info@samediggi.fi
etunimi.sukunimi@samediggi.fi

ankarampaa rangaistusta, kalastusrikkomuksesta sakkoon." Saamelaiskäräjät vastustaa kirjausta ilmoitusvelvollisuuden laiminlyönnin sanktioimisesta vapaa-ajan kalastajien osalta.

2. Saamelaiskäräjien yksityiskohtaiset kommentit kalastuslakiin esitetyistä muutoksista

Kuten hallituksen esityksessä eduskunnalle kalastuslain muuttamisesta tuodaan esille, maa- ja metsätalousministeriö kävi Saamelaiskäräjälain (974/1995) 9 §:n mukaiset neuvottelut aiheesta Saamelaiskäräjien kanssa 29.8.2022 (s.4). Lisäksi Saamelaiskäräjät on antanut hallituksen esityksestä lausunnon maa- ja metsätalousministeriölle 20.10.2022 (Dnro: 523/D.a.2/2022). Nyt lausuttavana olevassa hallituksen esityksessä HE 285/2022 vp on huomioitu osa sekä Saamelaiskäräjien neuvotteluissa että aiemmassa lausunnossaan esittämistä huolista, mutta Saamelaiskäräjien näkee hallituksen esityksessä edelleen saamelaiskulttuurin kannalta ongelmallisia kohtia.

2.1. Vapaa-ajan kalastajien saaliin ilmoitusvelvollisuus ja tahallisesta velvollisuuden laiminlyönnistä seuraavat sanktiot

Saamelaiskäräjät on huolissaan kalastusta koskevan, sanktion uhalla toteutettavan, saalisilmoitusvelvollisuuden mahdollisista negatiivisista vaikutuksista saamelaiseen kulttuuriin liittyvän kalastuksen harjoittamiselle. Vapaa-ajan kalastajien saaliin ilmoitusvelvollisuus lisäisi valtion taholta jälleen kalastuksen harjoittamiseen kohdistuvaa byrokratiaa ja näin ollen mahdollisesti myös nostaisi kynnystä perinteisen saamelaisen kotitarvekalastuksen harjoittamiselle. Esityksessä todetaan, että esimerkiksi lohen, taimenen, järvilohen sekä Vuoksen vesistön nieriän ja ankeriaan on arvioitu olevan lajeja, joista ilmoitus tulisi tehdä. Lisäksi uudistus antaa mahdollisuuden myös esimerkiksi kyttyrälohen ilmoittamiseen. (s.17) Hallituksen esityksessä mainituista esimerkkilajeista Saamelaisten kotiseutualueella vapaa-ajan kalastajien ilmoitusvelvollisuus koskisi tämänhetkisessä esityksessä olevan tiedon valossa lähinnä siis lohta ja taimenta, ja mahdollisesti myös kyttyrälohta. Valtioneuvostolle säädettäisiin asetuksenantovaltuus, ja asetuksessa säädettäisiin reunaehdot, joiden puitteissa ilmoitus Luonnonvarakeskukselle tulisi tehdä (s. 7). Tämä tarkoittaa sitä, että ilmoitusvelvollisuuden piiriin voi tulla tulevaisuudessa myös muita Saamelaisten kotiseutualueella vapaa-ajankalastajien pyytämiä kalalajeja.

Ehdotetun uuden 62 a §:n säännöskohtaisissa perusteluissa todetaan, että "*saalisilmoitus tulisi tehdä saaliiksi saaduista vaelluskaloista, sekä muista lajeista, joista säädettäisiin tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.*" (s. 17). Pykälän kolmannessa momentissa säädettäisiin, että "*Valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkemmat säädökset kalalajeista ja –kannoista, joista saalisilmoitus on tehtävä sekä pyyntialueen, kalastusvälineen, kalan koon, mahdollisen eväleikkauksen ilmoittamisesta sekä ilmoituksen maantieteellisestä soveltamisalasta, muodosta, sellaisesta muusta teknisluonteisesta sisällöstä, jota ilmoitus edellyttää ja ilmoituksen tekemisen määräajasta*." (s.37). Näin ollen sellaisia vaikeista asioita ja kysymyksiä, joihin Saamelaiskäräjien neuvotteluissa ja lausunnossa esittämät huolet kohdistuvat, jätetään säädettäväksi valtioneuvoston asetuksella. Positiivisena kehityksenä Saamelaiskäräjät näkee kuitenkin sen, että nyt lausuttavana olevassa esityksessä tämä asia on tiedostettu ja korostetaan sitä, että asetus tulee laatia avoimesti yhdessä sidosryhmien kanssa ja, että sen sisällöstä on pidettävä oikea-aikainen neuvottelu Saamelaiskäräjistä annetun lain 9 §:n mukaisesti (s. 16).

2.2. Saamelaisten kalastukseen liittyvän perinteisen tiedon kerääminen

Saamelaisten perinteisiä sukujen pyyntipaikkoja koskevat tiedot kuuluvat saamelaisyhteisölle ja ovat osa saamelaisten perinteistä tietojärjestelmää. Tietoa perinteisistä pyyntipaikkoista ja niiltä saatavasta kalasaaliita ei välttämättä haluta luovuttaa yhteisön ulkopuolisille. Tämä asia on nostettu esille myös nyt lausuttavana olevassa hallituksen esityksessä ehdotetun 62 a §:n pykäläkohtaisissa perusteluissa (s. 18), minkä Saamelaiskäräjät näkee positiivisena asiana. Useilla alueilla saamelaiseen kulttuuriin kuuluu myös se, että saadusta saalista ei puhuta. Ilmoitusvelvollisuuden myötä saaliit ja pyyntialueet kuitenkin jouduttaisiin sanktioiden uhalla ilmoittamaan viranomaisille. 118 §:ään 4 momenttiin ehdotetun lisäyksen myötä, saamelaisen kulttuurin harjoittamisesta tehtäisiin näin ollen sanktioitavaa. Saamelaiskäräjät näkeekin, että tämä ei ole linjassa Suomen perustuslain 17.3 §:n eikä kansainvälisistä ihmisoikeussopimuksista kumpuavien Suomea sitovien velvoitteiden kanssa. Sanktioiden sijaan saamelaiskäräjät ehdottaa edelleen, että pohditaan enemminkin kannustimien löytämistä, jotta myös vapaa-ajan kalastajat ilmoittaisivat hanakammin saalismääristään.

Perinteisen tiedon keräämiseen liittyviä kysymyksiä on käsitelty esityksen kohdassa *Vaikutuksen saamelaiseen kalastuskulttuuriin* (s. 12) sekä myöhemmin kohdassa *Ilmoitusvelvollisuuden suhde saamelaiseen kalastuskulttuuriin* (s. 30–31). Saamelaiskäräjät näkee positiivisena, että esityksessä on tunnistettu saamelaisten perinteiseen tietoon ja keräämiseen liittyviä erityispiirteitä sekä Suomen perustuslaista ja kansainvälisistä sopimuksista kumpuavia velvoitteita. Niin ikään nähdään positiivisena, että esityksessä tarkennetaan, mitä pyyntialueita koskevan tiedon kerääminen tarkoittaisi saamelaisten osalta (s. 31).

Saamelaiskäräjät kantaa edelleen huolta tietojen käytöstä ja eteenpäin luovuttamisesta, mutta näkee tervetulleena sen, että esimerkiksi tietoturvaan ja henkilötietojen käsittelyyn ja luovuttamiseen liittyvien kysymysten osalta esitystä on tarkennettu.

2.3.Muita huomiota esityksen sisällöstä

Yleisenä huomiona Saamelaiskäräjät kiinnittää huomiota siihen, että 118 §:n 4 momentin yksityiskohtaisissa perusteluissa (s. 27) oleva kuvaus ehdotetun 62 a §:n mukaisen ilmoituksen tekemiseen kohdistuvasta valvonnasta ei ole selkeä, ja Saamelaiskäräjät kehottaa vielä arvioimaan valvonnan toimivuutta käytännössä.

Saamelaiskäräjät näkee positiivisena asiana Omakala-palvelun kehittämisen, ja kalastajalle oleellisten tietojen keräämisen yhden palvelun alle. Saamelaiskäräjät muistuttaa saamen kielilain (1086/2003) 12 §:ssä saamelaisille turvatusta oikeudesta käyttää saamen kieltä viranomaisissa ja huomauttaa, että myös Omakala-palvelun tulisi olla käytettävissä kaikilla kolmella Suomessa puhutulla saamenkielellä (pohjois-, inarin- ja koltansaame). Positiivisena asiana nähdään myös se, että esityksessä on kiinnitetty huomioita siihen, ettei kaikilla ole mahdollisuutta älylaitteiden käyttöön ja huomioitu myös muunlaiset ilmoitustavat (s. 17).

3. Lopuksi

Saamelaiskäräjät on lokakuussa 2022 antamassa lausunnossaan (Dnro: 523/D.a.2/2022) ehdottanut uuden Saamelaiskäräjälain 9 §:n mukaisen neuvottelun käymistä oikea-aikaisesti esitystä koskevan lausuntokierroksen jälkeen, ja toteaa, että pyynnöstä huolimatta maa- ja metsätalousministeriöstä ei ole tullut kutsua neuvotteluun. Tämän Saamelaiskäräjät näkee erittäin valitettavana.

Saamelaiskäräjät on yhtä mieltä siitä, että toimia kalakantojen kestävyyden varmistamiseksi tarvitaan ja näkee, että vapaa-ajan kalastajilta kerättävät saalistiedot voisi olla yksi tapa kalakantoja koskevan tiedon keräämiseen. Saamelaiskäräjät kuitenkin vastustaa vapaa-ajan kalastajien saaliin ilmoitusvelvollisuudesta säätämistä sanktion uhalla ja ehdottaa ennemmin kannusteiden luomista. Erityistä huolta Saamelaiskäräjät kantaa saamelaisten kalastusta koskevaan perinteiseen tietoon, sen keräämiseen ja hyödyntämiseen liittyen.

Merk.

Tuomas Aslak Juuso
puheenjohtaja

Laura Olsén-Ljetoff
elinkeinosihteeri

Lausunnosta päätti puheenjohtaja sähköpostitse 5.12.2022 kuultuaan asiassa II varapuheenjohtaja Leo Aikiota.

Lisätietoja antaa: elinkeinosihteeri Laura Olsén-Ljetoff, laura.olsen-ljetoff@samediggi.fi, 0406175113.